

Nr 26.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskild skolstyrelse i vissa fall.

Till konstitutionsutskottets handläggning ha båda kamrarna den 19 april 1952 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 224, däri Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till lag om särskild skolstyrelse i vissa fall.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I propositionen 1950: 133 angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation uttalade departementschefen — efter att ha redogjort för vissa uttalanden av 1940 års skolutredning och 1946 års skolkommission — att den nuvarande ordningen med skilda skolstyrelser för olika skolor vore ur flera synpunkter olämplig och att målet syntes böra vara att åstadkomma största möjliga enhetlighet i skolväsendets ledning inom varje distrikt. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 3) över propositionen anslöt sig särskilda utskottet till denna uppfattning.

Med hänvisning till att försöksverksamheten med nioårig enhetsskola redan höstterminen 1951 på vissa orter komme att uppnå klass sju, motsvarande realskolestadiet i de allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna, hemställde skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 maj 1951 om utfärdande av vissa provisoriska föreskrifter beträffande gemensam styrelse för skola, där sådan försöksverksamhet bedreves, och statlig realskola. I anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t åt 1951 års skolstyrelseutredning att skyndsamt framlägga särskilt förslag om den lokala skolledningens organisation att underställas 1952 års riksdag.

Skolstyrelseutredningen, som funnit sig icke inom den förelagda tiden kunna taga slutlig ställning till utredningsuppgiften, har den 24 januari 1952 avgivit förslag till provisorisk lag om gemensam skolstyrelse i vissa fall.

I vissa hänseenden gick utredningen därvid längre än skolöverstyrelsen i dess förslag av den 11 maj 1951, vilket tjänade som utgångspunkt för utredningen. Sålunda föreslog utredningen att, om i ett skoldistrikt, där försök med nioårig enhetsskola bedreves, jämväl andra skolformer än folkskola och realskola eller högre folkskola förekomme, gemensam skolstyrelse skulle kunna få anordnas för flera eller samtliga skolor i distriktet. Vidare läm-

nade utredningens förslag möjlighet att inrätta gemensam skolstyrelse även i skoldistrikt, där försöksverksamhet icke bedreves.

Över skolstyrelseutredningens förslag ha ett flertal myndigheter och sammanslutningar avgivit yttranden.

Föredragande departementschefen har i ärendet anfört bl. a. följande.

Det är även enligt min mening av största vikt, att det första steget mot enhetlig lokal skolledning nu tages. Det innebär visserligen vissa vanskligheter att igångsätta ett så viktigt reformarbete på grundval av ett förslag, som uttryckligen angives som ett provisorium. Med hänsyn till att försöksverksamheten redan innevarande läsår nått enhetsskolans högstadium, d. v. s. realskolestadiet, anser jag mig emellertid icke kunna stå till svars med ett uppskov med att framlägga förslag i frågan. Jag är dock angelägen att betona, att de lagbestämmelser, som jag föreslår, innebära ett provisorium som icke kan få anses bindande vid den framtida definitiva regleringen av den lokala skolledningens organisation.

Beträffande tillämplighetsområdet för den provisoriska regleringen har departementschefen icke funnit sig beredd att under provisorietiden tillstyrka förslaget, att gemensam skolstyrelse under vissa förutsättningar skall kunna genomföras även i skoldistrikt, där försöksverksamhet ej bedrivs. Han ansluter sig till tanken, att i kommuner med olika skolor, för vilka skilda styrelser behållas, på kommunalt initiativ inrättas ett icke lagbundet samarbetsorgan för utredning och handläggning av för skolorna gemensamma angelägenheter. I anledning av att i vissa remissyttranden hävdats, att en gemensam skolstyrelse icke borde få omfatta yrkesundervisningsväsendet, har departementschefen — under hänvisning till angelägenheten av att yrkesundervisningen redan från början av genomförandet av enhetsskolan även i praktiken likställes med den allmänna undervisningen — framhållit, att redan nu möjlighet bör öppnas för yrkesundervisningsväsendet att inordnas under den gemensamma skolstyrelsen. Detta bör enligt departementschefens mening dock icke gälla de högre tekniska läroverken, som enbart motsvara gymnasiestadiet, eller de centrala verkstadsskolorna, för vilka landstingen äro huvudmän. Departementschefen delar skolstyrelseutredningens mening, att den särskilda skolstyrelsen bör bli styrelse för annan skola än folk- och fortsättningsskola, endast om Kungl. Maj:t så beslutar. Skall den vara styrelse även för yrkesundervisningsanstalt, synes så böra ske endast efter medgivande av Kungl. Maj:t på särskild framställning.

Den av skolstyrelseutredningen föreslagna beteckningen »gemensam skolstyrelse» finner departementschefen — med hänsyn till att ifrågakarande skolstyrelse obligatoriskt skall finnas även i försöksdistrikt, där endast folk- och fortsättningsskola finnes — böra i lagtexten utbytas mot »särskild skolstyrelse».

Efter att ha anslutit sig till skolstyrelseutredningens mening, att bestämmelserna om särskild skolstyrelse i huvudsak höra bygga på gällande bestämmelser om folkskolestyrelserna, uttalar departementschefen, att i lagen om särskild skolstyrelse icke böra upptagas bestämmelser av sådan karaktär, att de lämpligen kunna meddelas i av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpnings-

föreskrifter, såsom bestämmelser om vilka utöver ledamöterna, som skola deltaga i skolstyrelsens sammanträden, om utseende av lärarrepresentanter och om sättet för avgörande av fråga om befrielse från terminsavgift. Beträffande sin inställning till vissa av dessa frågor anför departementschefen följande.

Vid sammanträde med särskild skolstyrelse eller med inom densamma utsedd nämnd böra rektor, distriktsöverlärare kommunal folkskolinspektör och — om sådan finnes — för hela skoldistriktet utsedd skolchef äga närvara och ha rätt att yttra sig men ej deltaga i besluten. Skolchef bör i enlighet med av särskilda utskottet i utlåtandet 1950:3 uttalad uppfattning ha skyldighet att närvara. Huruvida dylik skyldighet bör åläggas även de övriga av de angivna skolledarna, är jag icke för närvarande beredd att taga ställning till. Som motivering för ett sådant åläggande kan åberopas intresset av att alla skolledarna såvitt möjligt få en överblick över skoldistriktets skolfrågor. I vissa yttranden över skolstyrelseutredningens förslag har yrkats, att rektor vid sådan högre skola, för vilken särskild skolstyrelse skall vara styrelse, skulle vara självskriven ledamot av styrelsen. Jag kan icke tillstyrka ett sådant förslag. Däremot synes i tillämpningsföreskrifterna böra intagas ett stadgande, att ärende, som berör viss skola, ej må avgöras, därest ej skolans rektor haft tillfälle att yttra sig i ärendet. Vid särskild skolstyrelses sammanträden böra också lärarrepresentanter äga närvara och ha rätt att yttra sig. Lärarrepresentanterna synas regelmässigt böra vara högst tre. I samband med att Kungl. Maj:t beslutar, att särskild skolstyrelse skall vara styrelse även för annan skola än folk- och fortsättningsskolan, bör dock Kungl. Maj:t lämpligen överväga, huruvida representanternas antal i dylikt fall skall vara högre än tre. Det torde enligt min mening i författningsbestämmelsen om lärarrepresentanterna böra utsägas, att vid utseendet av dessa representanter särskilt bör iakttas att de så väljas, att de kunna anses företräda olika skolformer och skolstadier.

Den provisoriska lagen om särskild skolstyrelse föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1953 och gälla till och med den 31 december 1954.

Utskottet. I likhet med departementschefen finner utskottet det angeläget, att den pågående försöksverksamheten beträffande den nioåriga enhetsskolan förbindes med en försöksvis anordnad samordning av den lokala skolledningen. Självfallet bör, såsom departementschefen framhållit, det provisorium, som därigenom skapas, icke binda statsmakterna vid den framtida regleringen av den lokala skolledningens organisation. Det sakliga innehållet i den föreslagna lagen om särskild skolstyrelse har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet har emellertid funnit den föreslagna lagen behäftad med vissa tekniska brister och därför företagit en formell översyn av lagförslaget. Därvid har utskottet ur lagtexten uteslutit det föreslagna andra stycket av 1 §. Ifrågavarande bestämmelse har nämligen syntts utskottet icke vara av beskaffenhet att böra intagas i en av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag. Den reglering av lagens tillämplighetsområde, som i anledning av tidigare utfärdade administrativa föreskrifter kan krävas utöver första och tredje styckena i samma paragraf, får meddelas i administrativ ordning. Även den

föreslagna bestämmelsen i 2 § 2 mom. andra stycket har av utskottet utslutits, enär vad där stadgas klart framgår av övriga bestämmelser i 1—3 §§. De övriga ändringar i författningstexten, som utskottet föreslår, äro av rent redaktionell natur.

Mot det av departementschefen angivna innehållet i de tillämnade tillämpningsföreskrifterna har utskottet intet att erinra.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej kunnat i oförändrat skick bifallas, i anledning av sagda proposition måtte för sin del antaga följande, såsom *utskottets förslag* betecknade

F ö r s l a g

till

L a g

om särskild skolstyrelse i vissa fall.

Härigenom förordnas som följer.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

I sådant skoldistrikt, där enligt *Kungl. Maj:ts* medgivande försök med nioårig enhetsskola bedrives, skall i fråga om styrelse för vissa skolor, i stället för vad eljest gäller, *bestämmelserna* i denna lag äga tillämpning.

Skoldistrikt, som jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande bedriver sådan pedagogisk försöksverksamhet av förberedande slag, som avses i Kungl. Maj:ts brev till skolöverstyrelsen den 20 maj 1949 angående pedagogisk försöksverksamhet i vissa skoldistrikt, skall vid tillämpningen av denna lag anses hava erhållit medgivande att anordna försök med nioårig enhetsskola.

I sådant skoldistrikt, där enligt *Konungens* medgivande försök med nioårig enhetsskola bedrives, skall, i stället för vad eljest gäller, denna lag äga tillämpning i fråga om styrelse för vissa skolor.

Denna lag gäller icke beträffande skolväsendet i Stockholms stad.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 §.

1 mom. Förvaltningen och vården av folk- och fortsättningsskolväsendet samt försöksverksamheten skola handhavas av en särskild *styrelse*, benämnd *skolstyrelsen*.

2 mom. Därest *Kungl. Maj:t* så beslutar, skall den särskilda skolstyrelsen vara styrelse även för högre folkskola eller fristående realskola eller annan högre statlig eller kommunal läroanstalt, *belägen* inom skoldistriktet. Efter medgivande av *Kungl. Maj:t* må *skolstyrelsen* vara styrelse *även* för yrkesundervisningsanstalt inom skoldistriktet, dock ej för högre tekniskt läroverk eller central verkstadsskola.

I fall, som i detta moment avses, träder den särskilda skolstyrelsen i stället för den styrelse, som eljest skolat finnas vid varje ifrågakommande skola.

3 §.

Särskild skolstyrelse äger samma befogenheter och har samma uppgifter som *enligt gällande författningar och övriga föreskrifter* tillkomma och åvila folk- och fortsättningsskolestyrelse *samt styrelse vid sådan skola, för vilken* den särskilda skolstyrelsen jämlikt 2 § 2 mom. *utsetts att vara styrelse.*

Skolstyrelsen har också att särskilt beakta de frågor, som på grund av försöksverksamheten bliva gemensamma angelägenheter för de olika skolorna eller skolformerna, ävensom att med uppmärksamhet följa det pedagogiska försöksarbetet, främja lärarnas vidareutbildning och verka för ett fördjupat samarbete mellan hem och skola.

2 §.

1 mom. Förvaltningen och vården av folk- och fortsättningsskolväsendet samt försöksverksamheten skola handhavas av en särskild *skolstyrelse*.

2 mom. Därest *Konungen* så beslutar, skall den särskilda skolstyrelsen vara styrelse även för högre folkskola eller fristående realskola eller annan högre statlig eller kommunal läroanstalt inom skoldistriktet. Efter medgivande av *Konungen* må *styrelsen jämväl* vara styrelse för yrkesundervisningsanstalt inom skoldistriktet, dock ej för högre tekniskt läroverk eller central verkstadsskola.

3 §.

Särskild skolstyrelse äger samma befogenheter och har samma uppgifter, som *eljest skolat* tillkomma *eller* åvila folk- och fortsättningsskolestyrelse *eller annan styrelse, i vars ställe* den särskilda skolstyrelsen jämlikt 2 § 2 mom. *trätt.*

Styrelsen skall särskilt beakta för de olika skolorna eller skolformerna gemensamma frågor ävensom med uppmärksamhet följa det pedagogiska försöksarbetet, främja lärarnas vidareutbildning och verka för ett fördjupat samarbete mellan hem och skola.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

4 §.

Ledamöter i särskild skolstyrelse väljas av kommunal- eller stadsfullmäktige till det antal, som fullmäktige finna lämpligt med hänsyn till kommunens folkmängd och struktur samt till de skolor, *för vilka skolstyrelsen skall vara styrelse*. Antalet ledamöter skall dock vara minst sju och högst tjuguen.

Suppleanter må på enahanda sätt utses till det antal, som finnes lämpligt. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Ledamöter och suppleanter skola väljas för två år, räknat från och med den 1 januari 1953.

Ledamöter i särskild skolstyrelse väljas av kommunal- eller stadsfullmäktige till det antal, som fullmäktige finna lämpligt med hänsyn till kommunens folkmängd och struktur samt till *antalet och arten av de skolor, som lyda under styrelsen*. Antalet ledamöter skall dock vara minst sju och högst tjuguen.

5 §.

Därest terminsavgift upptages av lärjungarna vid skola, som *hör under särskild skolstyrelse, skall fråga om befrielse från eller nedsättning av sådan avgift* prövas i den ordning *Kungl. Maj:t* bestämmer.

5 §.

Fråga om befrielse från eller nedsättning av terminsavgift vid skola, som *lyder under särskild skolstyrelse, prövas i den ordning Konungen* bestämmer.

6 §.

För att biträda vid behandlingen av frågor angående den förberedande yrkesundervisningen *ävensom för den allmänna yrkesundervisning, för vilken särskild skolstyrelse kan ha va att ansvara, bör styrelsen utse ett särskilt rådgivande organ, expertråd, bestående av minst fyra ledamöter.*

Till ledamöter i expertråd skola utses lämpliga personer, representerande såväl företagare som anställda, med god kännedom om ortens arbetsliv i allmänhet och om de särskilda yrkesgrenar eller verksamhetsområden, som undervisningen i fråga avser.

6 §.

För att biträda vid behandlingen av frågor angående den förberedande yrkesundervisningen *och den allmänna yrkesundervisning, för vilken särskild skolstyrelse ansvarar, bör styrelsen utse ett särskilt rådgivande organ, expertråd.*

Expertrådet skall bestå av minst fyra ledamöter. Dessa skola företräda såväl företagare som anställda samt äga god kännedom om ortens arbetsliv i allmänhet och om de särskilda yrkesgrenar eller verksamhetsområden, som undervisningen i fråga avser.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 §.

I fråga om valbarhet som ledamot eller suppleant i särskild skolstyrelse, val av dylik ledamot och suppleant, val av ordförande och vice ordförande, sammanträden, suppleanternas tjänstgöring, rätt för kyrkoherde att deltaga i sammanträde med *skolstyrelsen* eller någon dess nämnd, handläggning av ärenden, nämnder, omröstning, protokoll, skriftväxling, sekreterare, kassaförvaltare, sammanförande av medelsförvaltning, uppgörande av förslag till inkomst- och utgiftsstat samt redovisning och granskning av räkenskaper skola bestämmelserna om folkskolestyrelse i lagen den 6 juni 1930 (nr 262) om skolstyrelse i vissa kommuner äga motsvarande tillämpning, såvitt icke i denna lag annorlunda stadgats.

Jämväl i fråga om fullföljd av talan mot särskild skolstyrelses beslut skall gälla vad i nämnda lag om skolstyrelse i vissa kommuner stadgas angående fullföljd av talan mot folkskolestyrelses beslut; dock att

beträffande besvär över särskild skolstyrelses åtgärd i ärende, som rör annan skola än folk- och fortsättningsskola, skola gälla de bestämmelser, som äro meddelade i fråga om besvär över åtgärd av styrelse för sådan skola varom fråga är, samt

beträffande besvär över tillsättning av lärare å enhetsskolans (försökskolans) högstadium skall gälla vad därom är särskilt stadgat.

I övriga hänseenden skola för särskild skolstyrelse tillämpas de för varje särskild skolform utfärdade bestämmelserna om skolstyrelse.

8 §.

8 §.

Kungl. Maj:t äger utfärda de tilläggs- och tillämpningsföreskrifter, som erfordras i anledning av denna lag.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1953 och gäller till och med den 31 december 1954; dock skall före den 1 januari 1953 förrättas val av särskild skolstyrelse.

Stockholm den 15 maj 1952.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JOHN W. PETTERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Gottfrid Karlsson*, Karl August Johansson, Elmgren*, Gustav Emil Andersson*, Herlitz, Lindén, Fritiof Karlsson, Lundgren, Pettersson och Hansson; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, von Friesen*, Norén, Spångberg, Larsson i Julita*, Nordkvist, Hammar, Håstad, Bark och Bengtsson i Varberg.

* Ej närvarande vid justeringen.
